

Izdaja
uprava „Slov. narod.
gledališča“.

Ureja
dr. Pavel Strmšek
v Mariboru.

ZRNJE

Štev. 9.

Mariborski kulturni vestnik.

18. XII. 1920.

Janko Glaser:

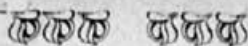
Sinčku.

Kakor bele ovčice
po tratih gorskih
se pasejo tvoji mladi dnevi:
objestni in razposajeni,
veseli božjega solnca,
nevedno - brezskrbni
kakor bele ovčice
na paši zeleni.

Da še dolgo
tako bi sijalo ti solnce
in mirno in vedro
nad tvojimi dnevi - ovčicami
razpenjalo se nebo
še dolgo, dušica zlata!...

Kajti nekoč
volk - čas
bode planil med nje
in razpršil jih, mlade,
da nikoli več se ne vrnejo
nazaj!

Viktor Parma

Viktor Parma.

Skladatelj Parma se je rodil 20. februarja 1858. v Trstu. Gimnazijo je študiral v Zadru in Trientu, univerzo na Dunaju. Po dovršenih pravnih študijah je vstopil v politično-upravno službo, prestopil potem k deželni vladi kranjski in bil konečno po 34 letnem službovanju l. 1915. umirovljen kot okrajni glavar. Zdaj prebiva v našem Mariboru. — V muzikalnem znanju se je izpopolnjeval na glasbeni šoli v Zadru in Trientu, na Dunaju pa je poslušal predavanja profesorja Antona Brucknerja. — Prvo Parmovo veliko glasbeno delo je tridejanska opera „Urh, grof celjski“, ki se je, živahno pozdravljena, prvokrat vpriporila 15. febr. 1895. v dež. gledališču ljubljanskem, kjer je doživela še 5 repriz. A kmalu jej je istotam sledila nova opera-enodejanka „Ksenija“; prva uprizoritev se je vršila 5. jan. 1897., in že mesec dni zatem jo je tudi zagrebško gledališče ustavilo v svoj repertoar. Na obeh odrih je dosegla ta opera velik uspeh in lepo število repriz, uprizorjena je bila pa tudi v Reki, Sarajevu, Varaždinu, Splitu in drugod. — „Stara pesem“, dramatična romanca v 1 dejanju in 3 slikah je bila prvokrat uprizorjena 24. marca 1898. v Zagrebu, kmalu nato pa tudi v Ljubljani in Opatiji in se je seveda povsodi čestokrat ponavljala. — Najbolj se je na odru vdomačila Parmova prva opereta „Caričine Amaconke“, ki je v premieri 24. marca 1903 šla preko ljubljanskega, v naslednji sezoni pa preko zagrebškega odra. (Značilno za takratne razmere je, da je cenzura v naslovu črtala označbo „Caričine.“) Z lepim uspehom, pridobljenim v obeh dež. gled., je prešla ta opereta tudi v stalni repertoar mnogih drugih jugoslovanskih pozornic, uprizorilo jo je pa tudi gledališče v Smichovu in Plznu. Njej je sledila opereta „Nečak“, prvokrat igrana 18. sept. 1907. v Zagrebu in potem v Ljubljani. V uspehu sicer ni nadkrilila prve, toda obdržala se je dolgo in vztrajno. Tretjo Parmovo lahkokrilo trodejanko: „Apolonov hram“ je zagrebško gledališče prvokrat uprizorilo 27. marca 1909. Ponavljala se je le še naslednji dan, ker jo je policija radi navodno pikantne snovi pregnala iz gledališča. — Poleg imenovanih oderskih del je komponiral Parma tudi veliko število glasbenih vlog za narodne igrokaze, maršev, valčkov, nekaj vokalnih zborov, potpurijev i. dr. Uglasbil je Prešernovo balado „Povodni mož“ (za solo, kor in orkester), ki se je čestokrat izvajala v Ljubljani in v Trstu. — Doslej še neuprizorjena je opereta v 3 dejanjih „Zaročnik v škripcih“. Po tem delu se je skladatelj zopet lotil obsežnejšega in globljeja muzikalnega stvarjanja in nedavno dovršil novo opero s predigro in 3 dejanji. To je „Zlatorog“, zagotovo Parmovo remekdelo, ki čaka bližnje premiere na zagrebški pozornici.

Dramatsko pesništvo.

Osnutek in prolog.

V prvih prizorih daja dramatski pesnik občinstvu priliko, da spozna glavne osebe in njihove življenjske razmere, čas in kraj ter najvažnejše reči iz predzgodovine dejanja. Tak uvod v dejanje, ki ga zovejo osnutek (ekspozicija), je neobhodno potreben.

Grški dramatikali so čutili istotako potrebo uvoda v dramo. Namesto uvodnih prizorov, ki jih smatramo dandanes za bistven del drame, so govorili pred začetkom predstave proslave („prologe“). Iz proslova je zvedelo občinstvo vse, kar je bilo potrebno, da je moglo slediti drami in umevati dejanje. — Shakespeare je ločil prolog od dejanja. Dejanje je dobilo v uvodnih prizorih svoj osnutek, prolog je pa govoril pesnik ali igralec še posebej pred pričetkom igre. Prolog je bil le pesnikov nagovor, pozdrav občinstvu, opravičilo in prošnja, naj gledalci blagohotno sprejmejo igro.

Prolog se je ohranil mestoma še do novejše dobe. Najdalje so ga čuvali v operi, ki je imela ob svojem nastanku (okrog l. 1600.) redno prolog pri sebi. V naši dobi je še običaj, da slišimo prologe v verzih kot nekake slavnostne uvode ob izrednih prilikah, kadar hočejo prireditelj dostojno pokazati veliki pomen dotičnega dne.*

Osnutek naj je kratek. Drami je vsekakor na škodo, ako naraste pesniku uvod in se mu informativno gradivo preveč raztegne, preden dospe do pravega dejanja.

Nekateri dramatikali so pisali mesto kratkih osnutkov velike uvodne prizore, včasih tako obsežne, da so jih morali ločiti od dejanja kot samostojne „predigre“, tako zlasti nemška klasika Schiller (Devica Orleanska, Wallensteinov ostrog) in Goethe (Prolog k Faustu).

Tudi v tem kaže dramatik svojo izredno umetnost, ako uvaja občinstvo s kratkimi potezami v življenje. Popisovanju ni mesta v dramatikali, še manj nego v ostalih pesniških panogah. Nekoliko potez, pet — šest besed na svojem mestu pojasnjuje včasih vsega človeka. Shakespeare je izboren umetnik v dobrih in zanimivih začetkih. Prvi nastop je v njegovih dramah običajno zelo živahen, živahnejši nego sledeči osnovni prizori. „Romeo in

* Prim. Ganglov prolog „Ob 1000. slovenski gledališki predstavi“, ki ga je govoril Inemann 13. februarja 1900 (Ljubljanski Zvon 1900, str. 153) — ali Funtkov prolog pri slavnostni otvoritvi dež. gledališča v Ljubljani 1892. (Ljubljanski Zvon 1892., št. 10). — Anton Medved je na pr. napisal Viljemu Ostrovrharju „Proslov“ na Shakespearejev način. V proslovu se obrača na občinstvo, češ, da mu podaja delo po resnem trudu in učenju v samotni, toda podaja ga brez slavoželja. Misel „Sočutje vzbujaj in strah!“ je preokrenil šaljivo tako: morda bo vzbujala žalostna sočutje z bralci in strah pred pesnikom...! Pesnik je storil, kar je mogel. Prazne so besede, da Slovenec nima zgodovine. „Povestnico naš rod ima, a ne uči se je, ne zna“. Proslov zaključuje pesnik s pozivom na dramatske delavce: „Snovi so, moči so,“ le krepko voljo Bog nam vlij!“ (Dom in Svet VII. 356.)

Julija“ se začenja podnevu z žvenketom orožja in spopadom nasprotnih strank na ulici. „Hamlet“ se pričenja ponoči: votla povelja straže done, ko se prikaže duh. V „Macbetha“ nas uva-
jajo čarovnice na planjavi, grom in nevihta itd.

Dejanje oživi tedaj, kadar se vzbudi v glavni osebi ona ve-
lika želja, ki je kot gonilna moč vzrok vsega bodočega hotenja
in delovanja.

Ta vzrok imenujemo „osnovni moment“.

Osnovni moment se razteza v nekaterih dramah preko veli-
kega prizora ali celo preko več prizorov na (pr. 1. Jurčičev „Tugo-
mer“: Tugomerjev sklep, da se je treba z Nemci pogajati zaradi
miru — in Mestislavovo nasprotovanje; 2. Shakespearejev „Julij
Cezar“: Kasij prepričuje polagoma in trudoma Bruta, da je treba
Cezarja odstraniti; 3. „Romeo in Julija“: Romeo se odločuje pri
pogovoru z Benvolijem, da obišče maškarado). V mnogih dramah
pa obsega osnovni moment le nekaj vrst, v katerih se javlja ne-
nadoma v duši glavne osebe odločna volja in jasen smoter bo-
dočega delovanja (na pr. Schillerjeva „Marija Stuart“, kjer je Morti-
merjeva izjava jako kratka).

Gonilna ideja prihaja često kot tuj vpliv od zunaj v dušo
glavne osebe, tupatam se pa poraja v njej sami kot sklep iz last-
nega razmotrivanja in življenja. Vsekakor se s tem momentom
zaključuje osnutek in sedaj prehajamo naglo k dejanju
samemu.

Dramatski pesnik, ki se zavedajo učinkovitosti drame po
osnovnem momentu, umeščajo seveda osnovni moment čim naj-
prej na začetku drame. Čim poznamo glavne osebe, naj dejanje
oživi, občinstvo naj se jame močno zanimati.

Od osnovnega momenta dalje se dejanje zapleta in
stopnjuje.

Dr. Škapin :

Cankar: Pohujšanje v dolini šentflorjanski.

Cankarjeva dramatična dela so težka in zahtevajo za upri-
zoritev, kolikor se tiče dramatičnega objekta, prvovrstnih moči.
Po svoji dramaturgični strukturi in še veliko bolj po svoji pes-
niški vsebini najtežja je „Lepa Vida“, ta visoka pesem čistega,
ker telesnosti prostega umetniškega hrepenenja. Težko je pa tudi
„Pohujšanje v dolini šentflorjanski“.

Dva svetova: življenje in čuvstvanje, dejanje in nehanje
umetnika-bohema prvi svet ter naša slovenska malomeščanska
družba s svojo konvencionelno zunanostjo in še bolj s svojo
notranjo moralno gnilobo stojita pred nami. Med tema dvema
svetovoma pa posreduje Cankarjev mefisto — zlodej.

Oskar Wilde pravi v delu: „Die Wahrheit der Masken“, da
je kriterij vsakega umetniškega izražanja enotnost. Če se hoče

doseči krepka izrazita enotnost gledališkega dela, je treba idejno in tehnično krepko dramatično delo jasno, izrazito in enotno štilizirati. V vsaki umetnosti je štil ono, na čemur bazira umetniška kvaliteta dela. In ravno v gledališki umetnosti je štil ono, kar se posebno težko doseže. Celotni organizem posamezne gledališčne umetnine je zložen iz zelo različnih elementov, ki se ne dajo tako lahko združiti na enotno noto, ki bi vezala posamezne krajevno in časovno ločene dele pred našimi očmi se odigravajočega dramatičnega dogajanja.

Umetnost je ločiti od narave. Umetnost je ujednočena, človeško oduševljena, torej očiščena narava. In način ujednočenja in očiščenja narave od malega, premalega, od nebistvenega, od vsega, kar moti, to je štil. V umetnosti je torej mir in veličina štil. In v takih dramatičnih delih, kojih komponente tvorijo idejno in čutstveno, torej bistveno si nasprotujoči deli človeške družbe, je projekcija enotnega, jasnega in krepkega štila še veliko težavnejše, nego pri enostavnih miljejih. Zato pa tudi spada gledališčna uprizoritev Cankarjevega pohujšanja med težke naloge režiserja in igralcev. To težavnost poveča še simbolični značaj dela.

Namen gledališke umetnosti je med drugim tudi iluzija resničnega dogajanja. Vse, kar se godi na odru, od najpomembnejšega do najmanjšega, mora služiti temu smotru. Ta smoter se more doseči pa le z umetniško skupno igro, soigro po enotnem štilu. Naloga režiserja je privedi konkretni dramatični ensemble na dramatičnemu delu idejno odgovarjajoči štil in dati na odru proizvajanemu dramatičnemu delu krepko notranjo in zunanjo, to je v ideji in sceni utemeljeno harmonično enoto. Naloga posameznih igralcev je, v skladu s svojimi soigralci izražati to enoto. Vsako dejanje in nehanje, vsaka kretnja, ritem in dinamika dejanja in glasu in tudi mir umetnika na odru mora biti utemeljen v notranji ideji dela in projiciran na to temeljno noto. Gledališka umetnost in to nič manj dramatična, kakor operna, mogoče prva še bolj nego slednja, je težka simfonija, pri kateri moti tudi najmanjša disonanca nič manj nego pri orkestralni simfoniji.

Zelo rad bi videl „Pohujšanje“, kjer bi vsak igralec izvršil, oziroma prav doživlja vsa v posameznih motivih diktirana dejanja in zlasti tudi ne izvršil ničesar čez glavno idejno motivacijo. Ni kmalu dela, kjer bi vsak odveč bolj škodil, nego v tej Cankarjevi farsii. Delo je tako resen umotvor da resnosti tudi karikature ne smejo škodovati. Ne pretiravati!! Mojster je, kjer je bilo treba, sam karikiral. Ni pa karikiral, da bi vzbudil s tem smešnost, ampak je nasprotno hotel pokazati na tragiko značajev rodoljubarstva. Zato pa tudi pravi njegov zlodej: „Večnost, izlij se v večnost, nehaj se pojavljati v karikaturah in usmili se svojih služabnikov, ki tavajo zaradi tebe v zmoti in nadlogi“.

J. Glaser: Pohorske poti.

Naš pesnik Glaser bo moral raztegniti svoja pohorska popotovanja tudi na Slovenske gorice.

General Maister ob otvoritvi I. umet. razstave, 8. XII. 1920.

Neopažen, kakor je hodil Glaser vedno med nami, dokler je bival kot dijak v Mariboru, ter pričel že kot četrtošolec l. 1909 objavljati svoje prvence v Zvonu, se nam je povrnil s početkom novega šolskega leta kot profesor na tukajšnjo gimnazijo. Nihče ni opozoril nanj, komaj nekaj njegovih znancev se je na tihem razveselilo njegovega povratka. In vendar bi ga baš mi Mariborčani morali z veseljem pozdraviti, kajti Glaser je naš! Ne samo, da je rojen v bližini Maribora, v Rušah (21.III. 1893), temveč se čuti tudi kot poet tukaj doma, kar že kaže naslov zbirke njegovih pesmi: „Pohorske poti“.*

Lansko leto že je izšla ta knjižica. Z nekoliko frazami so jo odpravili in ne verujem, da bi bilo zanimanje za njo tako, kakršno bi zaslužila. Saj so ostali neopaženi nekateri biseri te zbirke!

Bojevita natura Glaser ni. Niti ni globok — jaz bi rajši rekel meglen — kakor mnogi drugi naših „najmlajših“, ki jih tudi po daljšem trudapolnem razglabljanju često ne razumeš; ali zato preveva vso knjižico toplota čuvstvovanja, kakršne nismo več niti vajeni. (In to je bilo morda tudi vzrok, da knjižica ni zbudila več pozornosti). Če pogledamo po drugih zbirkah — filozofiranje in refleksije, ki jim navaden smrtnik ne pride do dna. Tu pa tako prosto izražanje, da lahko takoj umeš, in vendar toliko prisrčnosti, da nas ogreje vsaka stran.

Glaser je razdelil svojo zbirko v štiri dele. Malo je pesmi, v katerih bi si bil predmet sam; večina pesmi v I. delu je posvečena njegovi ljubezni do izvoljenke, ki ji velja tudi III. del kot njegovi ženi; (ta del zastopa panogo lirike, ki je pozna slovensko pesništvo le malo, družinsko liriko — Familienlyrik). Pesmi II. dela so izraz bojazni, dvomov, borb in skrbi od dobe, ko še ni zasenčil noben oblak njegovega ljubezenskega obzorja, do dobe, ko se nam po izkristalizaciji in utrjenju čustev razodeva kot mož in oče. Prava bisera v tem delu sta njegovim starišem posvečeni pesmi, materi „Žena“ in očetu „Doma v planini“. Pesmi v IV. delu so sad premišljevanj in opazovanj, ki ne izvirajo iz pesnikove osebnosti.

Posameznosti razven gornjih dveh pesmi, ki jih je kritika prezrla, ki pa tako zelo karakterizirajo Glaserja, ne bom navajal, čeravno bi jih bilo najti še prav mnogo. „Pohorskim potem“ pa bi želel več bravev nego so jih pač našle doslej, in tudi — častivcev, ne le radi pretenzij, ki jih kažejo kot umetnina, ampak tudi — iz lokalnega patriotizma.

* V Ljubljani 1919. Zvezna tiskarna. Ravnotam je izdal Glaser sedaj tudi „Slovensko narodno liriko“.

„Caričine Amaconke“

Opereta v treh dejanjih. Spisal A. D. Borum. Uglasbil Viktor Parma.
Dirigent: Skladatelj Viktor Parma. Režiser: Jos. Povhè.

Osebe:

Carica, Katarina II.	B. Bukšekova
Cesar Jožef II.	H. Nučič
Potemkin, Gregor Aleksandrovič.	E. Grom
Teodor Židanski, državni tajnik, nečak ministra Potemkina	M. Šimenc
Helena Zurandova, mlada vdova in bogata posestnica . . .	S. Mezgečeva
Anastazija, sorodica Helenina, vdova	K. Petkova
Olga, njena nečakinja	D. Savinova
Maruša, služkinja pri Heleni	H. Mohorčičeva
Galganov, cesarski intendant	P. Rasberger
Cirkulak, cesarski inženjer	V. Janko
Moško, krčmar	J. Povhè
Osip Mihajlov, korporal	I. Gabrič
Starosta	J. Košuta

Rusi, tatarji, kmetice, kmetje, vojaki, uradniki, Amaconke, delavci, spremstvo.
Dejanje se vrši v bližini Kajduka v Besarabiji leta 1786. — Kozaski ples v III. dejanju pleše plesnik Jakob Pečnik.

„Heda Gabler“

Drama v štirih dejanjih. Spisal Henrik Ibsen. Režiser: Hinko Nučič.

Osebe:

Dr. Jürgen Tesman, privatni učenjak	H. Nučič
Heda, njegova žena	L. Ožegovičeva
Gospodična Julijana Tesman, njegova teta	Š. Dragutinovičeva
Eilert Löwborg	R. Železnik
Brack, sodnik najvišjega sodišča v Kristijaniji	M. Skrbinšek
Gospa Tea Elvsted	V. Podgorska
Berta, hišna pri Tesmanu	K. Petkova

Godi se v Tesmanovi vili, v zahodnem delu mesta Kristijanije.

Koncert Glasbene Matice. V soboto, 11. decemb. 1920 je priredila Glasbena Matica v Götzovi dvorani Foersterjev koncert s sledečim sporedom: 1. „Z glasnim šumom s kora orglje so donele . . .“ (mešan zbor z orkestrom); „Pobratimija“ (moški zbor z bariton solo). 2. „Vprašanje“, „Naša zvezda“ (solospeva, pela gospa Costaperaria). 3. „Ljubica“, „Ave Maria“ iz opere „Gorenjski Slavček“ (mešana zbor s spremljevanjem harmonija). 4. „Pri oknu“, „Arija“ iz opere „Gorenjski Slavček“ (solospeva, pela gospa Costaperaria). 5. „Povejte, ve planine“, „Samo“ (moška zbor). 6. „Venec Vodnikovih in na njega zloženih pesmi“ (mešan zbor s spremljevanjem harmonija in glasovirja).

Vest upravnštva: Cena posamezni številki „Zrnja“ 3 krome. Naroča se pri upravi gledališča v Mariboru.